

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK MULOQOTNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA FUNKSIYALARI

Baltamuratova Aksungul Perdebaevna

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti,

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi

kafedra katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7376276>

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda pedagogik muloqotning o'ziga xos xususiyatlari va funksiyalari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: muomala kategoriyasi; muloqot; axloqiy me'yorlar; nutq dinamikasi; muloqot funksiyalari; prognostik etap; modellashtirish; pedagogik jarayon; kommunikativ aloqa; tashkilotchi va ijrochi; interaktiv muloqot; perseptiv muloqot; jonli muloqot; muloqot odobi; tavoze; ishonchni qozonish; ta'sir etish; ma'qullash; demokratik yondashuv; avtoritar uslub; demokratik uslub; liberal uslub; muloqotni boshqarish bosqichlari; muloqotni ta'minlaydigan talablar.

Muloqot – yunoncha so'z bo'lib, suhbatlashuv, shaxslararo suhbat va o'zaro fikr almashuv ma'nosini bildiradi hamda ikki yoki undan ortiq kishilarning so'zlashuvida paydo bo'ladi. Inson muloqot jarayonida ijtimoiy tajriba, ta'lim-tarbiya, turli munosabatlar, axloqiy me'yorlar g'oya va mafkura omillari ta'sirida yashab ijtimoiylashadi va shaxs sifatida kamolotga yetadi. Kishilar o'rtasidagi o'zaro muloqot pedagogik-psixologik fanlarning asosiy kategoriyalaridan biri hisoblanib, u o'z ichiga shaxslararo munosabatning eng muhim mexanizmlarini qamrab oladi.

Psixologiya fanida muomala kategoriyasi keng ma'noda tushuniladi hamda hamkorlik faoliyatining ichki aloqasini mujassamlashtirib, o'zaro ta'sir va o'zaro munosabatni aks ettiradi va ijtimoiy protsessual faoliyatni ifodalaydi.

Pedagogikada muloqot o'qituvchi va o'quvchilar jamoasining o'zaro ta'sir malakasi, usuli va tizimini anglatib uning mohiyati, o'zaro axborot almashishida, ta'lim va tarbiyaviy ta'sir o'tkazishida, o'zaro bir-birlarini tushunishga erishishlarida namoyon bo'ladi hamda quyidagi xususiyatlarga ega:

- muloqot o'qituvchining pedagogik faoliyatida eng muhim kasbiy qurol hisoblanadi;
- muloqot jarayonida uning maqsadga muvofiq amalga oshirishni ta'minlash uchun ijtimoiy nazorat va ijtimoiy qonuniyatlar muhim ahamiyatga ega;

- o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarning eng muhim tarkibiy qismi muloqot sanalib, motivatsiyada motiv qanday ahamiyat kasb etsa, u ham xuddi shunday muhim rol o'ynaydi;
- pedagogikada muloqot – o'qituvchining o'quvchilarga ta'sir o'tkazish asosida o'zaro munosabatini faol tashkil qilishi, muayyan bir maqsadni dastur asosida amalga oshirishning rejalashtirilgan funksiyasini bajarishidir;
- muloqot – hamkorlik faoliyatining ehtiyojidan vujudga kelib chiqadi va shaxslararo munosabat rivojlanishining ko'p qirrali jarayoni hisoblanadi;
- noto'g'ri pedagogik muloqotdan o'quvchilarda qo'rquv, o'z kuchiga ishonchsizlik paydo bo'ladi, ularning diqqat–e'tibori, ishchanlik harakati susayadi, nutq dinamikasi buziladi, mustaqil va erkin fikrlash qobiliyati pasayadi.

Pedagogik muloqot – bu o'qituvchining o'quvchilar bilan darsda va darsdan tashqari faoliyatda eng qulay psixologik muhitni vujudga keltirib, ijobiy ruhiy iqlimni yaratishi uchun imkoniyat beruvchi kasbiy munosabatidir.

O'qituvchining o'quvchilar bilan o'zaro yaqin muloqotidan asosiy maqsad:

- salbiy holatlarni vujudga keltiruvchi barcha jarayonlarga barham berish;
- o'quvchilarda mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini hosil qilish;
- o'quvchilarni faollikka, erkin fikrlashga, o'z fikr-mulohazalarini cho'chimasdan bayon qilib unga tayanishga o'rgatish;
- o'quvchilarning yashirin qobiliyatlarini rivojlantirish;
- dars va darsdan tashqari jarayonlarda quvonch va shodlik kayfiyatini paydo qilish.

A.S.Makarenkoning fikricha, o'qituvchi muloqoti hurmat va talabchanlikka asoslangan munosabat shaklida bo'lishi lozim.

V.D.Suxomlinskiy o'qituvchining "...maktab hovlisida gapirgan har bir so'zi puxta o'ylangan, aql va mulohazalarga boy, ma'lum bir tarbiyaviy maqsadga qaratilgan bo'lishi kerak" deb ta'kidlaydi. O'qituvchining har bir so'zi olimning fikricha, nafaqat o'quvchi qulog'iga aytiladi, balki uning qalbiga ham qaratilgan bo'lishi shart. Umuman ilg'or o'qituvchilarning fikricha, ta'lim va tarbiya faqat o'qituvchi va o'quvchining o'zaro hamkorlik pozitsiyasi asosidagi muloqot jarayonida quriladi.

Muloqot jarayonida o'qituvchi qisqa muddatda o'zining psixologik bilimlariga tayanib o'quvchilarning psixik xususiyatlarini mukammal bilishga harakat qilishi lozim. O'quvchilarning ichki dunyosiga, ruhiy holatiga kirib bormasdan, unga nisbatan turli tarbiyaviy jazolar qo'llash, tanbeh berish mumkin emas. Bu holat

o'quvchilar bilan o'zaro muloqotni tuzatib bo'lmas darajada buzilishiga, o'quvchilarning yashirin holatga, o'z "qobig'i"ga kirib olishiga sabab bo'ladi.

O'qituvchilarning o'zaro axborot almashishi bilan bog'liq xususiyatlari, uning sinf jamoasiga singib keta olish qobiliyati bilan bog'liq. Sinf jamoasida ro'y berayotgan har qanday voqea va hodisalar o'qituvchilar nazoratida bo'lishi, ularning oqibatini o'qituvchilar tez va adolatli tahlil qilishi va oldini olishi lozim. Bu faqat faol o'quvchilar bilan axborot almashib turish natijasida amalga oshiriladi. Shundagina, o'qituvchining o'quv tarbiyaviy jarayondagi faoliyati uchun qulay sharoitlar yaratiladi va ijobiy natijalar beradi.

O'qituvchi ta'lim – tarbiyaviy faoliyatni o'quvchilar bilan birgalikda tashkil etadi. Bunda sinfnig faol o'quvchilari hamda norasmiy liderlari bilan o'zaro muloqotning adolatli bo'lishi muhim ahamiyatga ega: o'quvchilarni tarbiyaning turli elementlarini ongli ravishda mustaqil bajarishga jalb etish, bunda o'quvchilarga tashkilotchilik va ijro etish rollarini bajarishga imkoniyat yaratib berish lozim.

O'qituvchining to'g'ri tashkil etilgan muloqoti o'quvchining o'zligini anglash funksiyasini takomillashtiradi. Bunda o'qituvchining vazifasi muloqot asosida o'quvchilarga o'zining "Men"ligini anglashni, shaxs sifatida o'z fikrini dadil va erkin gapirishni, jamoada o'z o'rnini bilishni, o'z-o'zini baholashni o'rgatishi kerak.

Pedagogik muloqot tuzilishi jihatidan o'qituvchi ijodkorligining noyob namunasidir. Pedagog olimlar o'qituvchining o'quvchilar bilan muloqotiga ko'plab tavsiflarni ilmiy asarlarida bayon etsalarda, muloqot, avvalo, o'qituvchining shaxsiy psixologik xususiyati sifatida namoyon bo'ladi. Olimlar esa, muloqot uchun o'qituvchiga yo'nalish beradi xolos. Jumladan, rus pedagogi V.A.Kan-Kalikning fikricha, o'qituvchining pedagogik muloqoti tuzilishi quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

1. Prognostik bosqich (modellashtirish): O'qituvchi tomonidan sinf jamoasi bilan bo'lajak muloqotni modellashtirish.
2. Kommunikativ aloqa: O'quvchi bilan dastlabki o'zaro tanishuv jarayonida bevosita muloqotni tashkil etishga erishish.
3. Pedagogik jarayon: O'qituvchining xatti-harakati, pedagogik mahorati bevosita muloqotni boshqarishga qaratilgan bo'lishi kerak.
4. Natijalar tahlili: Amalga oshirilgan muloqotni tahlil etish, yutuq va kamchiliklarni xolisona baholab kelgusi faoliyat uchun modellashtirish.

Olimning fikrlari asosida muloqotning ushbu yo'nalishlarini quyidagicha ta'riflash mumkin?

Modellashtirish bosqichida auditoriyaning barcha andozalarga javob berishi, har bir o'quvchining psixologik xususiyatlarini o'rganishi, ta'lim-tarbiyaviy jarayonda uchrashi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar dinamikasini oldindan ko'ra olish va bartaraf etish, muloqotning o'zaro hamkorlik asosida qurilishi, ya'ni muloqot o'qituvchi shaxsiga emas, balki o'quvchi shaxsiga ham mos kelishini ta'minlash zarur.

Kommunikativ aloqa bosqichida sinf jamoasini o'zaro muloqotga tez jalb etadigan suhbat texnikasini puxta bilish, ularning barcha qiziqishlariga javob bera olish, erkin fikr bildirishlariga imkoniyat yaratish va o'quvchilar ongiga ijobiy ta'sir etishning turli usullarini qo'llash metodlarini egallash lozim.

Pedagogik jarayon bosqichida o'qituvchining faoliyati bevosita ta'lim-tarbiyaviy ishlarni ma'lum bir yo'nalishga solish, o'quvchilar tashabbusini qo'llab-quvvatlash, sinf jamoasining rasmiy va norasmiy liderlari bilan adolatli muloqotni tashkil etish, o'z fikrlarini jamoa fikrlari bilan real sharoitga moslashtira olish ko'nikmalarini yaratish kabi faoliyat olib boriladi.

Natijalar tahlilida o'qituvchi o'z faoliyatiga xolisona baho berishi, yutuq va kamchiliklarni inobatga olib, kelgusi ta'lim-tarbiyaviy faoliyatida tanqidiy qo'llashni bilishi lozim, ushbu yo'nalishda maqsad, reja va natijalarning birligi ta'minlanadi, o'quv-tarbiya jarayonida o'qituvchi o'quvchilar bilan muloqotni tashkil etish va boshqarishda rahbarlikni, tashabbuskor bo'la olishni bilishi kerak.

O'quvchilarning axloqiy jihatdan tarbiyalanganligi uning atrof-muhitga nisbatan bo'lgan munosabatlarida ham namoyon bo'ladi. Axloqiy tarbiyalanganlik o'quvchining his-tuyg'ularida ichki kechinmalarida ifodalanadi va xulq-atvorida, o'qituvchi bilan muloqot jarayonida yuzaga qalqib chiqadi. O'quvchilar bilan yaqin munosabatda bo'lish va mehribonlikni namoyish etish, o'qituvchining sinf jamoasi bilan munosabatda to'g'ri va odilona muloqotini tashkil etishda asosiy zamin bo'ladi.

Muloqot turli rollar orqali shaxs faoliyati uchun ijtimoiy maydon yaratadi, shaxsning ijtimoiy xulq-atvorini shakllantiradi. O'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonida o'zining shaxsiy tashabbuskor va rahbarlik rolini namoyish etadi. Dars jarayonida esa o'qituvchi o'quvchilarni *tashkilotchi va ijrochi* rollarida bo'lishga imkoniyat yaratishi kerak. Muloqot asosida shaxs o'zligini tanishni o'rganadi. O'qituvchi darsni rejalashtirar ekan, faqat o'rganilayotgan dars mavzusi to'g'risidagi ma'lumotlar asosida o'quvchilarni axborot ko'lamiga jalb etishni o'ylamasligi kerak, balki o'qituvchining yordamiga muhtoj bo'lgan o'quvchilarni topishi, ularga yordam berish uchun sharoit yaratishi, har bir

o'quvchining qiziqishini ta'minlovchi sharoitlarni ko'ra olishi va o'zaro hamkorlikni ta'minlashi lozim.

Pedagogik faoliyatda o'qituvchi muloqot asosida o'quvchilar bilan yaxshi munosabatni tashkil eta olishi, demokratik talablarni qo'llashi va birgalikda ijodiy faoliyat olib borishi kerak. Pedagogik muloqot esa, bu o'qituvchi kasbiy faolligining bir ko'rinishi bo'lib, bunda ta'lim va tarbiya muammolari o'qituvchi hamda o'quv-tarbiya jarayonining boshqa ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro ta'sir vositasi bilan hal qilinadi. Bu vaziyatda o'qituvchi baho beruvchi rovida namoyon bo'ladi hamda uning o'zi baho oluvchi hisoblanadi. bunday hollarda pedagogik ta'sir ko'rsatish vazifalari va vositalari hamda o'qituvchining o'quvchilar bilan pedagogik muloqoti quyidagi prinsiplarda namoyon bo'ladi:

- ✓ ***kommunikativ muloqot;***
- ✓ ***interaktiv muloqot;***
- ✓ ***perseptiv muloqot.***

1. *Kommunikativ muloqotda* bir tomonlama axborot uzatiladi. Muomala o'z ichiga hamkorlik faoliyatining qatnashchilari bilan o'zaro axborot almashuvini qamrab olgan bo'lib, kommunikativ muloqot sifatida tavsiflanishi mumkin. O'qituvchi va o'quvchi bir - birlari bilan muloqotga kirishishi jarayonida muloqotning muhim vositalari bo'lmish til va nutq faoliyati bevosita muhim ahamiyat kasb etadi.

2. *Interaktiv muloqotning* muhim jihati ikki tomonlama bir-biriga ta'sir etishdir. Muloqotga kirishuvchi o'qituvchi o'zaro ta'sir etishda, o'quvchilarning tarbiyaviy faoliyatiga nafaqat so'z orqali, balki fikr almashinuv, xatti - harakat va xulq-atvori bilan o'zaro ta'sir o'tkazishi tushuniladi.

3. *Perseptiv muloqotda* o'qituvchi va o'quvchilar jamoasi o'zaro bir-birlarini idrok qilishi, anglashi tushuniladi. Bunda muloqotga kirishuvchilar o'zaro bir-birlarini idrok qilish asosida ulardan biri ikkinchisining ishonchini qozonadi, aqlli, farosatli, tajribali, yuksak tayyorgarlikka ega barkamol inson sifatida idrok qilinadi.

Muloqotning har uchala tomonini yaxlit olib qaraganda o'zaro hamkorlik faoliyatini tashkil qilishning usullari va unda ishtirok etuvchilarning munosabatlari yaqqol namoyon bo'ladi. Pedagogik muloqot muvaffaqiyatli tashkil etilishi uchun, o'qituvchi o'quvchilar bilan hamkorlik faoliyatiga chuqur kirishib keta olishi, shaxsni har tomonlama shakllantirishning maqsad va vazifalarini chuqur anglab, faoliyat olib borishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Балтамуратова А.П., Абдіқалиева В.Т. Бастауыш мектептегі

оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту // SCIENCE AND INNOVATION INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 7 UIF-2022: 8.2 | ISSN: 2181-3337. - Pp.1049-1055. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7295379>

2. Baltamuratova A.P., Raxmatova R.D. Pedagogika ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklarining ta'lim sifatini oshirishda kredit-modul tizimining ahamiyati// [INTERNATIONAL CONFERENCE: PROBLEMS AND SCIENTIFIC SOLUTIONS](https://academicsresearch.com/index.php/icpass/article/view/909): Vol. 1 No. 5. Australia, Melbourne. 2022. - Pp.38-46. <https://academicsresearch.com/index.php/icpass/article/view/909>

3. Inoyatova Z., Karamatova D., Baltamuratova A., Aralova D. Pedagogical conditions for the development of methodological training of future primary class teachers. Ann. For. Res. 65(1): 2291-2296, 2022. - Pp.2291-2296. ISSN: 18448135, 20652445. ANNALS OF FOREST RESEARCH. ICAS 2022 <https://www.e-afr.org/>

4. Salaeva M.S., G'ulamova S.R. Ta'limni axborotlashtirish sharoitida bo'lajak pedagoglarning virtual akademik mobilligini shakllantirish / "Xorijiy tillarni o'qitishda yangicha yondashuvlar" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjumani. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti - T.: "Firdavs-Shoh" nashriyoti, 2022 - B. 209-213.

5. Salaeva M.S. Professional darajaga erishish maqsadida pedagogning virtual mobilligini rivojlantirish / "Xorijiy tillarni o'qitishning dolzarb masalalari: muammolar va yechimlar xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjuman materiallari. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti. Elektron to'plam.. 2021-yil 5-may. - B.230-234.

6. Салаева М.С. Таълим жараёнига лойиҳалаш методини татбиқ этиш муаммолари // Педагогик маҳорат. № 4. 2003. БухДУ. - Б.39-41.

7. Салаева М.С. Таълим мазмунини прогнозлашда амал қиладиган метод ва тамойиллар // Халқ таълими № 5. 2005. -Б.40-43.

8. Салаева М.С. ўзбекистонда олий таълим мазмунини модернизациялаш стратегияси / «Замонавий олий ўқув юрти модели - муаммо ва вазифалар». Республика илмий-амалий конференцияси материаллари. ТТЕСИ. 2006. - Б. 37-41.

9. Салаева М.С. Таълимга модулли ёндашув ва унда модулли дастурларни лойиҳалаштириш муаммолари / «Таълим жараёнини сифатли ташкил этишда илғор педагогик технологияларнинг роли» мавзуи-даги Республика илмий-амалий конференцияси. Ўрта махсус касб-хунар таълим маркази. 2008. -Б. 162-164.

10. Салаева М.С., Мамирова Н. Модулли ёндашув таълим жараёнини лойиҳалаштириш сифатида / «Чарм буюмлар дизайни ва технологиясини ривожлантириш ва такомиллаштириш» «Пойабзал - 2008» мавзуидаги Республика илмий-амалий конференцияси. 25-26-сентябрь 2008. -Б. 290-295.

11. Салаева М.С. Ўзбекистонда олий таълим мазмунини янгилашнинг ижтимоий-маданий омиллари // Maktab va hayot. № 1. 2011. – Б. 24-26.
12. Салаева М.С. Касбларни таснифлаш ва тартибга келтиришда модулли ёндашув / «Наука, просвещение и культура в системе непрерывного образования: проблемы и решения по реализации государственной программы «Год внимания и заботы о старшем поколении»» Материалы научно-практической конференции, посвященной Году внимания и заботы о старшем поколении. Филиал МГУ имени В.М.Ломоносова. 15-16 апреля 2015 года. Том X. IV часть, 5 секция. –С.118-121.
13. Салаева М.С. Педагогнинг самарали инновацион фаолиятини таъминлашда шахсий-касбий ривожланишини психологик қўллаб-қувватлаш / Инновацион таълим: халқаро тажриба, муаммо ва ечимлар” мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжуман. Тошкент шаҳридаги ЁДЖУ техника университети. Электрон тўплам. 3-қисм. 2021 йил 21 апрель. - Б.405-407.
14. Салаева М.С. Инновацион таълим шароитида педагогнинг шахсий-касбий ривожланишининг психологик омиллари // “Образование и наука в XXI веке” международный научно-образовательный электронный журнал. ISSN: 2658-7998. Электронный журнал. Выпуск № 12 (том 3) (март, 2021). - С.567-570.
15. Салаева М.С., Ҳақназарова З.К. Касбий таълим жараёнида муҳандис-педагог тайёргарлигининг сифат назоратининг илғор технологиялари / «Педагогик инновациянинг долзарб муаммолари» Республика илмий-амалий конференцияси материаллар тўплами. - ГулДУ. 2010. Б. 42-43.
16. Салаева М.С., Астанқулова Н.А. Олий таълим муассасаларида педагогик ва ахборот технологияларини жорий этиш имкониятлари // Maktab va hayot. № 1. 2010. – Б. 26-27.
17. Салаева М.С., Джумабаева М. Таълимни модернизациялаш шароитида педагог шахсининг ижтимоийлашуви ва профессионаллашуви // UzACADEMIA Ilmiy-uslubiy jurnali ISSN (E) – 2181 - 1334 Barcha sohalar bo'yicha electron jurnal. VOL 2, ISSUE 9 (19), July 2021 Part - 1. - С.54-60. www.academscience.uz
18. Салаева М.С., Абдурасулова Ш.К. Педагог профессионализмининг шаклланиши касбий қадрият сифатида намоён бўлиши // EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE Innovative Academy Research Support Center. www.in-academy.uz. ISSN 2181-2888. With Impact Factor: 8.2. Volume 2 Issue 02, February 2022 Pages 183 -188. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6242575>
19. Салаева М.С., Бекназарова Х.Х. Формирование мобильности личности как педагогическая проблема // SCIENTIFIC PROGRESS VOLUME 3 | ISSUE 3 | 2022 ISSN: 2181-1601. Uzbekistan www.scientificprogress.uz Pages 384-390. <http://www.scientificprogress.uz/storage/app/media/3-3.%20065.%20384->

[390.pdf](#)

20. Салаева М.С., Ҳақназарова З.К. Касб таълими ўқитувчисининг профессионал-педагогик компетентлиги хусусида // *Mahtab va hayot*. № 7-8. 2011. – Б. 32-33.
21. Салаева М.С. Муҳандис-педагог касбий компетентлиги ва профессионализмига психологик ёндашув // *Mahtab va hayot*. № 2. 2012. – Б. 29-31.
22. Салаева М.С. Профессионализм ва касбий компетентлик / “Наука, образование и производство в обеспечении устойчивого развития инновационной экономики” материалы научно-практической конференции. Филиал МГУ имени В.М.Ломоносова. 15-16 апреля 2014 года. Часть 1. –С.215-217.
23. Салаева М.С., Искандарова М. Касб таълими ўқитувчисининг компетентлиги профессионаллашув омили сифатида / “XXI аср – интеллектуал авлод асри” мавзусидаги Республика илмий-амалий конференция. Ўзбекистон Республикаси хотин-қизлар «Олима» уюшмаси. 2014 йил 16 декабрь. – Б.199-202.
24. Салаева М.С. Педагогнинг касбий компетентлиги ва профессионализмига психологик ёндашув / “Психология фани ва ёшларнинг ривожланиши” мавзусидаги Халқаро онлайн конференция / “INTERNATIONAL PSYCHOLOGY SUMMIT” (Халқаро психология САММИТИ). ЎЗМУ. 2020 йил 27-28 июль.–Б.205- 211.
25. Салаева М.С. Педагог профессионализмининг шаклланиши интегратив психологик ҳодиса сифатида / Материалы международной научной конференции “Педагогические и психолингвистические особенности развития, формирования и становления личности врача”. – Самарканд. Самаркандский государственный медицинский институт. (СамГМИ) 5 мая 2021 года. Электронный сборник. – С.178-180.
26. Салаева М.С. Педагогнинг самарали инновацион фаолиятини таъминлашда шахсий-касбий ривожланишини психологик қўллаб-қувватлаш / Инновацион таълим: халқаро тажриба, муаммо ва ечимлар” мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжуман. Тошкент шаҳридаги ЁДЖУ техника университети. Электрон тўплам. 3-қисм. 2021 йил 21 апрель. - Б.405-407.
27. Salaeva M.S., Luxmanovna N.M. Kichik maktab yoshdagi o'quvchilarni ijtimoiy faolligini rivojlantirish // *SCIENTIFIC PROGRESS VOLUME 3 | ISSUE 3 | March, 2022*. ISSN: 2181-1601. Uzbekistan www.scientificprogress.uz Pages 380-383. <http://www.scientificprogress.uz/storage/app/media/3-3.%20064.%20380-383.pdf>
28. Salaeva M.S., Shoyunusova F.S. Bola shaxsini shakllantirishda otalarning o'rni // *Международный научно-образовательный электронный журнал «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ»*. ISSN: 2658-7998.

- Электронный журнал. Выпуск №24 (том 4) (март, 2022). - С.751-754.
https://www.mpcareer.ru/files/ugd/a62191_0b77bb588ae44c41874c43e8211ea9a8.pdf
<https://www.mpcareer.ru/files/ugd/Март%202022.%20Том%204.pdf>
29. Салаева М.С., Джумабаева М. Таълимни модернизациялаш шароитида педагог шахсининг ижтимоийлашуви ва профессионаллашуви // UzACADEMIA Ilmiy-uslubiy jurnali ISSN (E) – 2181 - 1334 Barcha sohalar bo'yicha electron jurnal. VOL 2, ISSUE 9 (19), July 2021 Part - 1. - С.54-60.
www.academscience.uz
30. Салаева М.С., Джумабаева М.Б. Педагогнинг кичик мактаб ёшидаги болаларни ижтимоий мобиллигини оширишга таъсири // IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, ISSN - 2181-2608. With Impact Factor: 8.2 SJIF: 5.426 - Б. 59-62. Retrieved from <http://www.sciencebox.uz/index.php/jis/article/view/1552>
31. Салаева М.С., Бекназарова Х.Х. Бошланғич таълим ўқувчиларини ижтимоий мобиллигини ривожлантириш // EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE Innovative Academy Research Support Center UIF = 8.2 | SJIF = 6.051 www.in-academy.uz Volume 2 Issue 4, April 2022. ISSN 2181-2888. Pages 136-139.
<https://zenodo.org/record/6511330#.Y1G0jnZByUk>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6511330>
32. Salaeva M.S., Umirova X.S. Bola tarbiyasida oila va maktabning o'zaro hamkorligi // PROBLEMS AND SCIENTIFIC SOLUTIONS. - Australia, Melbourne. 2022. - B. 114-123.
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yMSYe6TfxoMJ:https://academicsresearch.com/index.php/icpass/article/download/294/515&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=uz> <https://zenodo.org/record/6762227#.Y1G7dXZByUk>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6762226>
33. Салаева М.С., Мамадалиева У.С. Развитие когнитивной мобильности учащихся в начальном образовании / “Xorijiy tillarni o'qitishda yangicha yondashuvlar” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjumani. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti – T.: “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2022 – B. 276-281.
34. Салаева М.С., Бекназарова Х.Х. Формирование мобильности личности как педагогическая проблема / SCIENTIFIC PROGRESS VOLUME 3 | ISSUE 3 | 2022 ISSN: 2181-1601. Uzbekistan www.scientificprogress.uz Pages 384-390.
<http://www.scientificprogress.uz/storage/app/media/3-3.%20065.%20384-390.pdf>
35. Salaeva M.S., Luxmanovna N.M. Kichik maktab yoshdagi o'quvchilarni ijtimoiy faolligini rivojlantirish / SCIENTIFIC PROGRESS VOLUME 3 | ISSUE 3 | 2022 ISSN: 2181-1601. Uzbekistan www.scientificprogress.uz Pages 380-383.
<http://www.scientificprogress.uz/storage/app/media/3-3.%20064.%20380->

[383.pdf](#)

36. Salaeva M.S. Psychological conditions for personal and professional development of future teachers. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS). ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021.- P.231-233. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210342.pdf>
37. Salaeva M.S. Personal and professional self-development of a teacher to achieve a professional level. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS) ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021. - P.234-237. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210343.pdf>
38. Salaeva M.S. Formation of teacher professionalism as an integration psychological event in the context of globalization of education // Hindiston. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD) eISSN: 2456-6470 Impakt faktor: 6.005. Special Issue – IDMR2021. April 2021. - P.109-111. Available Online @ <https://www.ijtsrd.com> <https://www.slideshare.net/yogeshijtsrd/formation-of-teacher-professionalism-as-an-integration-psychological-event-in-the-context-of-globalization-of-education> <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd40073.pdf>
39. Salaeva M.S., Djumabayeva M. Formation of virtual academic mobility of future teachers in the context of education information // International Multidisciplinary Scientific Journal (IMSJ) ISSN: 2091-573X. With Impact Factor: 3.2. Volume 1. Issue 1, June 2021.- P. 36-37. Google scholarship <https://www.sciencepublish.org/>
40. Salaeva M.S. Psychological conditions for personal and professional development of future teachers. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS). ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021.- P.231-233. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210342.pdf>
41. Salaeva M.S. Personal and professional self-development of a teacher to achieve a professional level. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS) ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021. - P.234-237. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210343.pdf>
42. Salaeva M.S. Formation of teacher professionalism as an integration psychological event in the context of globalization of education // Washington DC, USA International Journal of Trend in Scientific Research De-velopment (IJTSRD). Innovative Develop-ment of Modern Research. With Impact Factor: 6.410. E-ISSN 2456-6470. Special Issue – IDMR. April 2021.- P.114-116. <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd40073.pdf>
43. Salaeva M.S. Formation of teacher professionalism as an integration psychological event in the context of globalization of education // Hindiston.

International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD)
eISSN: 2456-6470 Impakt faktor: 6.005. Special Issue – IDMR2021. April 2021. -
P.109-111. Available Online @ <https://www.ijtsrd.com>
<https://www.slideshare.net/yogeshijtsrd/formation-of-teacher-professionalism-as-an-integration-psychological-event-in-the-context-of-globalization-of-education>

44. Salaeva M.S., Djumabayeva M. Formation of virtual academic mobility of future teachers in the context of education information // International Multidisciplinary Scientific Journal (IMSJ) ISSN: 2091-573X. With Impact Factor: 3.2. Volume 1. Issue 1, June 2021.- P. 36-37. Google scholarship <https://www.sciencepublish.org/>

45. Salaeva M.S. Formation of virtual academic mobility of future teachers in the context of education information // “Образование и наука в XXI веке” международный научно-образовательный электронный журнал. ISSN: 2658-7998. Выпуск №15 (том 3) (июнь, 2021). - С.480-484.

46. Salaeva M.S., Koshnazarova M.A., Abdukodirov G., Radjabova D.A. Professionalism of the Teacher as a Pedagogical Credo in the Age of Innovation // SPECIALUSIS UGDYMAS / SPECIAL EDUCATION 2022 1(43). Pp. 10571 – 10576. <https://www.sumc.lt/index.php/se/article/view/1637>